

Т. І. Бандура

## Дослідження інвестиційного потенціалу Карпатського регіону (в інституційному секторі домогосподарств)

*Проведено огляд методик аналізу інвестиційного потенціалу регіону. Структуровано вітчизняні та зарубіжні методики з поділом на методики експертної оцінки: методики, що ґрунтуються на статистичній інформації; комбіновані методики (експертно-статистичні). Розглянуто методику С. Г. Серікова та О. А. Цепелева, згідно з якою проаналізовано інвестиційний потенціал домогосподарств чотирьох областей Карпатського регіону за період 2010-2017 рр. Графічно представлено різницю доходів і витрат домогосподарств у розрізі областей Карпатського регіону. Проаналізовано динаміку приросту фінансових активів цих домогосподарств. Розраховано інвестиційний потенціал домогосподарств у розрізі областей і проаналізовано їхню здатність до участі в інвестиційних процесах. Виявлено можливі причини існуючого стану інвестиційного потенціалу домогосподарств. Ключові слова: інвестиційний потенціал регіону, рейтингування, інвестиційний клімат, бізнес-середовище, інвестиційна привабливість, фінансові активи, домогосподарства, сталий розвиток, інвестиційна політика, інвестиційні процеси.*

**Постановка проблеми.** Одним з пріоритетів державної економічної політики України сьогодні є забезпечення сталого розвитку держави. Світові тенденції розвитку інвестиційної діяльності демонструють взаємозалежність залучених інвестицій та рівня економічного розвитку. Інвестиції сприятимуть розвитку підприємництва в регіоні, створенню нових робочих місць, у довгостроковій перспективі – зростанню та підвищенню життєвого рівня населення. Як наслідок, залучені інвестиції сприятимуть збільшенню обсягу податкових відрахувань, які будуть спрямовані на фінансування соціально-економічного розвитку, розвиток інфраструктури, диверсифікацію галузевої структури економіки тощо. Інвестиційна діяльність також стимулюватиме інновації у господарській діяльності через залучення новітніх технологій та передового досвіду.

Запорукою сталого економічного розвитку регіону є ефективна інвестиційна політика, яка реалізується на його території. Оцінка інвестиційних показників у регіоні демонструє динаміку інвестиційних процесів і дозволяє виявити шляхи нарощування інвестиційного потенціалу.

**Аналіз останніх досліджень.** Проблематика інвестування упродовж десятиліть досліджувалась багатьма вченими, які вивчали категорії «інвестиційна діяльність», «інвестиційна привабливість», «інвестиційний процес», «інвестиційний потенціал». Вагомий внесок у теорію інвестування зробили такі вітчизняні та зарубіжні науковці: І. О. Бланк, З. В. Герасимчук, С. О. Іщук, О. А. Бандурін, А. Бакітжанов, А. Пересада, В. Р. Ткачук, Р. Коуз, О. Шахназаров, І. Ройзман, Я. І. Єлейко, К. Є. Раєвський, Ф. С. Тумусов, С. В. Іванов, І. Грішина, М. І. Мельник, А. В. Антонова, Л. В. Пархоменко, С. Г. Серіков, О. А. Цепелев та ін. Аналіз наукових публікацій свідчить, що попри велику кількість розробок з означеної тематики недостатньо уваги приділяється саме дослідженню інвестиційного потенціалу прикордонних територій Карпатського регіону.

**Метою статті** є дослідження методик оцінювання інвестиційного потенціалу регіону та апробація методики С. Г. Серікова та О. А. Цепелева в розрізі домогосподарств Карпатського регіону.

**Основні результати дослідження.** Для аналізу інвестиційного потенціалу регіону (ІПР) вагоме значення має вибір методики з подальшою її апробацією в українських реаліях. Оцінка ІПР повинна мати кількісний характер та відображати рівень його використання в регіоні.

Для вибору методики оцінювання ІПР передусім потрібно виділити його складові. Вітчизняні науковці розглядають ІПР як сукупність потенціалів:

- економічного (результати ділової активності регіону);
- виробничого (капітальні ресурси регіону та ступінь їхнього використання), ресурсно-сировинного (забезпеченість запасами основних видів природних ресурсів);
- трудового (трудові ресурси та їхній освітній рівень);
- інноваційного (рівень розвитку науки та наукові впровадження), інституційного (ступінь розвитку провідних інститутів ринкової економіки в регіоні);
- інфраструктурного (забезпеченість об'єктами виробничої та соціальної інфраструктури);
- фінансового (обсяг податкової бази й надходження підприємств регіону), споживчого (сукупна купівельна спроможність населення регіону).

Разом з інвестиційними ризиками інвестиційний потенціал є однією зі складових інвестиційної привабливості [1, с. 8].

Розглядаючи ІПР та інвестиційну привабливість як суміжні категорії, науковці базують методику оцінювання ІПР на методиці визначення інтегральної оцінки інвестиційної привабливості.

Розглянемо сучасні методики оцінювання інвестиційного потенціалу регіону. Вагому увагу науковці та практики приділяють визначенню рейтингової оцінки. Рейтингування регіонів – проведення експертно-аналітичного оцінювання інвестиційного клімату, пов'язане з визначенням інтегрального показника ризику та відповідним ранжуванням регіонів шляхом визначення їхнього інвестиційного рейтингу через аналіз політичного, економічного, соціально-культурного та інституційного середовища.

Першою в Україні ініціювала й фінансувала дослідження та створення системи оцінювання інвестиційної привабливості регіонів компанія «Омега-Інвест», провівши аналіз за даними Державного комітету статистики України за 1997 р. У цій системі оцінювання використовувались такі синтетичні показники [2, с. 53]:

- рівень загальноекономічного розвитку (значимість цього показника в системі – 35%);
- рівень розвитку інвестиційної інфраструктури (15%);
- оцінка демографічної характеристики регіону (15%);
- рівень розвитку ринкових відносин (25%);
- рівень екологічних і криміногенних ризиків (10%).

Експерти Інституту реформ та інновацій враховують такі основні показники для розрахунку рейтингу регіонів України, які узагальнено відображають: економічний розвиток, розвиток інфраструктури, розвиток фінансової інфраструктури, розвиток людських ресурсів і діяльність органів місцевої влади у сфері підприємництва. Регіони поділяються на групи:

- за інвестиційним потенціалом (високий, низький, середній);
- за ризиками інвестування (високий, низький, середній).

Інвестиційний потенціал було поділено на групи: трудові ресурси, виробництво, інституційний потенціал, інноваційний потенціал, рівень розвитку інфраструктури й фінансовий потенціал.

Згідно з методикою І. О. Бланка інвестиційну привабливість розраховують за такими синтетичними показниками [3, с. 16]:

- рівень загальноекономічного розвитку регіону (потенційна потреба в обсягах інвестування, можливість формування інвестиційних ресурсів з власних джерел, соціальна ємність регіонального ринку);
- рівень розвитку інвестиційної інфраструктури регіону (можливості швидкої реалізації інвестиційних проектів);
- демографічна характеристика регіону (потенційний обсяг попиту населення на споживчі товари й послуги, можливість залучення кваліфікованої робочої сили у виробництва, що інвестуються);

- рівень розвитку ринкових відносин і комерційної інфраструктури регіону (ставлення місцевих органів самоврядування до ринкових реформ і створення відповідного підприємницького клімату);
- рівень криміногенних, екологічних та інших ризиків (ступінь безпеки діяльності в регіоні).

За цією методикою області ділять на чотири групи:

- пріоритетної інвестиційної привабливості;
- достатньо високої інвестиційної привабливості;
- середньої інвестиційної привабливості;
- низької інвестиційної привабливості.

Як методологічний принцип запропоновано традиційний підхід до визначення інвестиційної привабливості територій за допомогою інтегрального показника, що описується двома блоками показників. Ці групи показників характеризують інвестиційний потенціал та інвестиційні ризики відповідних адміністративно-господарських одиниць [4, с. 141].

Інвестиційний потенціал оцінюється за такими напрямками:

- виробничий потенціал;
- трудові ресурси;
- рівень розвитку ринкових відносин;
- рівень розвитку комерційної інфраструктури;
- соціальна забезпеченість населення (рівень споживчих можливостей);
- рівень інвестиційної активності регіону;
- рівень розвитку інфраструктури;
- інноваційний потенціал.

Другим блоком показників для оцінювання інвестиційної привабливості є інвестиційні ризики. Інвестиційні ризики можна дослідити за такими досить традиційними напрямками: фінансові, економічні, соціальні, кримінальні та екологічні ризики.

Визначаючи рейтингову оцінку інвестиційної привабливості, слід пам'ятати про важливість питання вибору математичного апарату обробки первісних даних, які відображають склад показників, а також зведення їх в один підсумковий інтегрований показник інвестиційної привабливості.

Проводячи це рейтингування, використовують тільки кількісні факторні показники. Числові значення цих показників беруться з офіційних даних Державної служби статистики України.

За методикою рейтингового аналізу, всі статистичні регіональні показники групуються за допомогою кореляційно-регресійного аналізу, а з кожної групи виділяються найбільш значущі. Інтегральний рейтинг регіону визначається як середньозважене за експертною вагою значення рейтингу за такими показниками:

- ресурсно-сировинний (наявність / забезпеченість основних видів ресурсів);
- виробничий (загальний результат господарської діяльності регіону);
- споживчий (купівельна здатність населення);
- інфраструктурний (розташування регіону та його забезпечення інфраструктурою);
- інституціональний (рівень розвитку інститутів економіки);
- інноваційний потенціал (рівень інноваційних впроваджень у регіоні).

Так само розраховують значення інтегрального рейтингу регіону за рівнем інвестиційного ризику (економічного, політичного, соціального, екологічного й кримінального). При цьому регіон з найвищим інвестиційним потенціалом і найнижчим інвестиційним ризиком отримує перший ранг. Зараз у світі найбільш популярними є рейтинги, які ґрунтуються на опитуванні досвідчених експертів-практиків.

Світова практика визначення рейтингів акцентує увагу на бізнес-кліматі та бізнесовій привабливості. Фахівці дослідного підрозділу журналу «Economist» (EIU), розробляючи власні рейтинги, брали до уваги понад 70 різноманітних характеристик країн і територій, зокрема: рівень політичної стабільності,

наявність і рівень корупції, податкова політика, основні економічні індикатори тощо. До методик зарубіжного походження, які стосуються оцінювання інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості регіону, відносяться: методики з визначення індексів Доу-Джонса, промислової активності, методики Гарвардської школи бізнесу, системи кон'юнктурних опитувань керівників підприємств, Тейна-Уотерса, Котлера-Хейзлера, журналів Fortune, The Economist, Euromoney тощо [5, с. 14].

Концепція бізнес-клімату стала популярною в 70-ті рр. ХХ ст. і застосовувалась для ранжування конкурентних позицій та порівняльних переваг за критерієм привабливості бізнес-середовища. Згодом виникли суперечки щодо цієї концепції через питання, як ранжувати бізнес-клімат і чи це ранжування не є штучним. Незважаючи на це, вивчення бізнес-клімату змушувало чиновників аналізувати економіку, розробляти нові програми розвитку, змінювати податкову політику. Місце регіону за результатами ранжування ставало важливою ознакою у боротьбі за інвестиції.

Формування бізнес-клімату залежить від влади та створення нею відповідних умов для розвитку бізнесу, у тому числі у депресивних регіонах. Тобто існує тісний взаємозв'язок між роллю держави в соціально-економічному розвитку та інвестиціями. Слід зазначити, що місцева влада також повинна брати активну участь у формуванні бізнес-клімату регіону (компенсувати чи зменшити вплив недоліків загальнодержавного рівня).

Дослідження існуючих у вітчизняній та зарубіжній практиці методик оцінювання ІПР дозволяє узагальнити їх у три групи:

- методики експертної оцінки;
- методики, що ґрунтуються на статистичній інформації;
- комбіновані методики (експертно-статистичні).

Метою оцінювання ІПР є дослідження рівня використання потенціалу в регіоні, що дозволить аналізувати, прогнозувати та шукати шляхи нарощування ІПР. До завдань оцінювання відносимо:

- визначення оцінки на основі методики, яка повністю враховує специфіку ІПР;
- розроблення методики, результати якої відповідали б потребам зацікавлених інституцій (органи державної та регіональної влади, інституції залучення інвестицій, а також інвестори).

У публікаціях вітчизняних науковців проводився аналіз інвестиційного потенціалу на основі оцінки інвестиційної привабливості регіону та інвестиційного клімату. При цьому автори спирались на такі вже розроблені методики, як:

- методика визначення рейтингової оцінки інвестиційного клімату регіонів України М. І. Мельник;
- методика визначення рейтингової оцінки інвестиційної привабливості регіону А. В. Антонова, Л. В. Пархоменко;
- методика оцінювання інвестиційної привабливості у межах оцінювання конкурентоспроможності регіону В. Є. Андреева;
- методика визначення комплексної оцінки інвестиційної привабливості регіонів А. Шахназарова, І. Ройзмана, І. Грішиної;
- методика визначення рейтингу інвестиційної привабливості регіонів України Інституту реформ та інновацій;
- методика визначення рейтингової оцінки інвестиційної привабливості галузей, регіонів і суб'єктів господарювання Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України.

Недоліком перерахованих вітчизняних методик є те, що вони не виділяють окремо оцінку інвестиційного потенціалу регіону, він розглядається як один з показників інвестиційної привабливості. У методиці визначення комплексної оцінки інвестиційної привабливості регіонів А. Шахназарова, І. Ройзмана, І. Грішиної ІПР виокремлюється та оцінюється як один із факторів інвестиційної привабливості поряд з інвестиційним ризиком.

Об'єктивною та доцільною для апробації є методика оцінювання інвестиційного потенціалу, розроблена С. Г. Серіковим та О. А. Цепелевим. Виходячи з методичних рекомендацій щодо розрахунку показників соціально-економічного розвитку суб'єктів регіону, вчені пропонують інвестиційний потенціал розглядати через інституційні сектори, включно із сектором тіньової економіки. Для розрахунку використовують офіційні дані державної статистики. Але тіньова сфера в офіційних даних не врахована, тому варто провести додаткове оцінювання, оскільки саме воно може виявити значну частку інвестиційного потенціалу.

Інвестиційний потенціал регіону (IP) С. Г. Серіков й О. А. Цепелев представляють так:

$$IP = IPH + IPN + IPS + IPF + IPSH,$$

- де: *IPH* – інвестиційний потенціал домогосподарств;  
*IPN* – інвестиційний потенціал нефінансових корпорацій;  
*IPS* – інвестиційний потенціал держуправління;  
*IPF* – інвестиційний потенціал фінансових корпорацій;  
*IPSH* – інвестиційний потенціал тіньової економіки [6].

Відповідно до міжнародного стандарту у системі національних рахунків України (СНР) інституційні одиниці групують у п'ять секторів: нефінансові корпорації, фінансові корпорації, сектор загальнодержавного управління, сектор домашніх господарств, сектор некомерційних організацій.

Сектор домашніх господарств об'єднує фізичних осіб як споживачів, а у деяких випадках – як фізичних осіб-підприємців.

Обсяг збережень – важливий індикатор, який відображає рівень грошових доходів фізичних осіб та їхню власність. Наявність у регіоні розвинутої фінансової інфраструктури дозволяє збереженням населення перетворитись на інвестиції.

С. Г. Серіков та О. А. Цепелев під інвестиційним потенціалом домогосподарств розуміють частину доходів домогосподарств, яка може бути направлена на задоволення інвестиційного попиту в регіоні.

Пропозиції щодо нарощування інвестиційного потенціалу, враховуючи стан економіки країни, залежатимуть від результатів аналізу ППР регіону. Проаналізуємо інвестиційний потенціал домогосподарств прикордонних територій Карпатського регіону, який включає чотири області: Івано-Франківську, Львівську, Закарпатську та Чернівецьку.

У методиці С. Г. Серікова та О. А. Цепелева інвестиційний потенціал домогосподарств розраховується за формулою:

$$IP_H = \sum_{k=1}^n \left( \frac{HC_k + HD_k + HFC_k}{(1+i)^k} \right),$$

- де: *k* – кількість років;  
*HC<sub>k</sub>* – перевищення доходів населення над витратами в *k*-му році (різниця доходів і витрат домогосподарств), грошові одиниці;  
*HD<sub>k</sub>* – грошові накопичення населення у вкладах і цінних паперах у *k*-му році (приріст фінансових активів населення у цінних паперах і валюті), грошові одиниці;  
*HFC<sub>k</sub>* – витрати населення на придбання іноземної валюти в *k*-му році), грошові одиниці;  
*i* – ставка дисконту.

Аналіз заощаджень домогосподарств дозволив зробити висновок, що, зважаючи на тенденції 2008-2010 рр., доходи домогосподарств перевищували витрати. Заощадження населення інвестувало в підприємництво (здебільшого малий та середній бізнес). З 2012 р. довіра населення до банківської системи

різко знизилась, через високі темпи інфляції та падіння національної валюти видатки домогосподарств перевищили задекларовані доходи, через що показник різниці між доходами та витратами населення набув від'ємного значення (рис. 1).



Рис. 1. Різниця між доходами та витратами домогосподарств у розрізі областей Карпатського регіону у 2010-2017 рр., млн грн

Джерело: побудовано автором на основі даних [7-11] і власних розрахунків.

За даними Державної служби статистики України, спроможність населення залучати заощадження в інвестиційну діяльність регіону станом на 2014 р. має від'ємний характер. Витрати населення перевищують доходи. Але це не є свідченням відсутності заощаджень у населенні в областях Карпатського регіону, адже частина доходу залишається в тіньовому секторі (неоподатковані доходи заробітчан тощо). Через близькість Карпатського регіону до кордону з Польщею та безвізовий режим з країнами-членами ЄС, починаючи з 2014 р. відтік робочої сили за кордон збільшився до максимальних показників. Існує також проблема виїзду молоді у великі міста для пошуку вільних робочих місць. У розвинених європейських країнах уряд створює сприятливі умови для утримання молоді та працездатного населення в регіоні шляхом залучення інвестицій та створення робочих місць. В Україні прослідковується тенденція, коли висококваліфіковані працівники мігрують в інші країни.

Проведений аналіз свідчить, що у 2014 р. тільки Львівська область має плюсовий показник різниці доходів і витрат населення й становить 2276 млн грн, тоді як Івано-Франківська область – 4844 млн грн зі знаком «мінус». У 2017 р. лише Івано-Франківська область має позитивний показник різниці доходів і витрат домогосподарств (рис. 1).

Різниця між доходами та витратами домогосподарств у всіх чотирьох областях Карпатського регіону тільки за 2010-2012 рр. мають позитивний характер, а в 2014 р. області, крім Львівської, демонструють від'ємні показники. У 2016-2017 рр. різниця між доходами та витратами домогосподарств перебуває у від'ємній площині (рис. 1). Це говорить про те, що доходи населення не дають

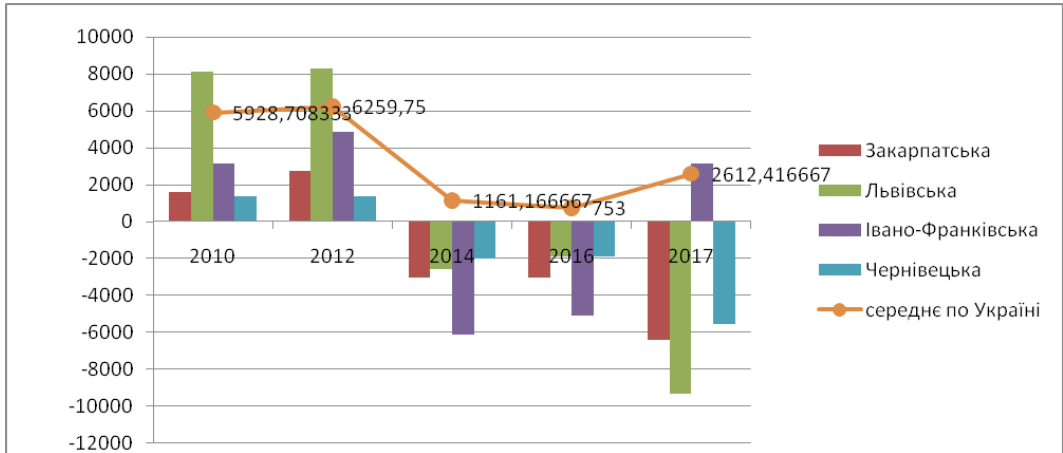


Рис. 2. Приріст фінансових активів населення у цінних паперах і валюті в розрізі областей Карпатського регіону у 2010-2017 рр., млн грн

Джерело: побудовано автором на основі даних [7-11] і власних розрахунків.

можливості для заощаджень та інвестицій. Витрати ж збільшуються через інфляцію та підвищення цін. Перевищення витрат над доходами свідчить про використання заощаджень з попередніх років і про існування тіньового сектору (ввіз готівки з-за кордону, дохід від нелегального бізнесу тощо). Насправді уряд країни мав би бути зацікавлений у створенні нових робочих місць, працевлаштуванні населення та встановленні достойної заробітної плати задля утримання населення в Україні та легалізації його доходів.

Як бачимо, подібна ситуація спостерігається з придбанням фінансових активів і цінних паперів. У 2010-2012 рр. показники мають позитивний характер, а Львівська область є лідером. Однією з можливих причин від'ємних показників приросту фінансових активів може бути початок воєнних дій у 2014 р. та нестабільність політичної ситуації в країні. Упродовж наступних років від'ємна динаміка повторюється, за винятком Івано-Франківської області у 2017 р., показник якої становить 3119 млн грн, що перевищує середнє значення приросту фінансових активів по Україні на 507 млн грн. Недовіра до фінансових установ є можливою причиною виведення валюти та продаж цінних паперів населенням Карпатського регіону.

Щодо витрат населення на придбання іноземної валюти, то достовірної статистичної інформації в Україні немає, адже окрім банківської системи в Україні придбання валюти реальне через посередників, упродовж років це є легальним бізнесом. Протягом аналізованого періоду операції з іноземною валютою населення не відстежувались і не обліковувались (на відміну від інших країн світу, де операції з обміном валюти можливі лише через банківську систему, а вільний обмін заборонений та несе за собою кримінальну відповідальність). Слід зазначити, що саме витрачені на придбання валюти та цінних паперів кошти включені в показник перевищення доходів над витратами. Але є специфіка, притаманна Україні та прикордонним областям – це нелегальне ввезення валюти з-за кордону, а також ввезення валюти заробітчанами, що, власне, і є джерелом інвестиційного потенціалу тіньового сектору.

Для розрахунку ШП домогосподарств потрібно визначити ставку дисконту. Ставка дисконту – «коефіцієнт, що застосовується для визначення поточної вартості виходячи з грошових потоків, які прогноуються на майбутнє, за умови їх зміни протягом періодів прогнозування. Ставка дисконту характеризує норму доходу на інвестований капітал та норму його повернення в післяпрогнозний період, відповідно до якої на дату оцінки покупець може інвестувати кошти

у придбання об'єкта оцінки з урахуванням компенсації всіх своїх ризиків, пов'язаних з інвестуванням» [12].

Фінансовими аналітиками обирається ставка дисконту відповідно до потреб зацікавлених осіб. Єдиної «правильної» ставки дисконту не існує, однак використовується ключове інвестиційне правило: «Ставка дисконту повинна бути більшою, ніж безризикові інвестиції». У розвинутих економічно стабільних країнах безризиковими інвестиціями є інвестиції зі ставкою дохідності державних облигацій.

В Україні, на жаль, вкладення у такий актив не є безризиковими, тому цю ставку не можна розглядати як гарантію доходу у майбутньому. Однак альтернативних варіантів безризикових доходів зараз немає, а тому, розраховуючи планові показники грошових потоків, будемо дотримуватися методології зарубіжних фінансистів.

Таблиця 1

Динаміка ставки дисконту в 2010-2018 рр., %

Показник	2010 р.	2012 р.	2014 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Ставка дисконту, %	12,48	12,94	13,44	17,79	17,89	17,79

*Джерело: побудовано автором за даними [13].*

Показник дохідності державних облигацій, згідно зі статистичними даними Національного банку України, є показником мінімальної ставки дисконту. Для отримання ставки дисконту необхідно скористатись даними НБУ про дохідність облигацій внутрішньодержавної позики (ОВДП).

У табл. 2 представлено результати аналізу інвестиційного потенціалу домогосподарств чотирьох прикордонних областей за п'ять років. Слід зауважити, що з 2014 р. показник інвестиційного потенціалу домогосподарств має від'ємні значення, що свідчить про їхню нездатність інвестувати та наявність тінювих (неоподаткованих) прибутків. Значення, які менші одиниці, вважатимемо рівними одиниці або взагалі не враховуватимемо в подальшому, обчислюючи ППР регіону, щоб не занижувати інвестиційний потенціал інших інституційних секторів економіки.

Таблиця 2

Інвестиційний потенціал домогосподарств у розрізі областей Карпатського регіону за 2010-2017 рр., млн грн

Області Карпатського регіону	2010 р.	2012 р.	2014 р.	2016 р.	2017 р.
Закарпатська	3764	5394,20	-4769,88	-5506,20	-5368,59
Львівська	17038,86	15697,97	-10,73	-3738,20	-9743,39
Івано-Франківська	7424,11	9227,43	-10310,40	-8924,24	3873,43
Чернівецька	3178,43	2920,54	-3506,96	-3711,51	-6147,08
<i>Середнє по Україні</i>	<i>12037,95</i>	<i>12719,60</i>	<i>2310,08</i>	<i>638,14</i>	<i>1298,72</i>

*Джерело: розроблено автором на основі даних [7-11; 13] і власних розрахунків.*

Бачимо, що домогосподарства Карпатського регіону були здатні інвестувати в економіку регіону лише в 2010-2012 рр. У 2014-2016 рр. усі області мають від'ємні показники, лише домогосподарства Івано-Франківської області у 2017 р. можуть брати участь в інвестиційних процесах регіону.



**Висновки.** За результатами проведеного аналізу бачимо, що протягом 2014-2017 рр. домогосподарства Карпатського регіону не спроможні інвестувати в економіку регіону через неможливість заощаджувати та наявність тіньових доходів, які не оподатковуються. Таким чином, тіньові доходи переходять в інвестиційний потенціал тіньового сектору економіки.

Держава бореться з корупцією та виплатами заробітних плат у конвертах, але проблема тіньового сектору економіки існує. Ще однією дилемою є ввіз валюти з-за кордону заробітчанами. Не маючи можливості працевлаштуватись у рідній країні з достойною оплатою праці, частина населення (особливо з населених пунктів, віддалених від великих міст) їде в інші країни, де працює на їхню економіку, сплачуючи податки. Першочерговим завданням керівництва України має бути створення робочих місць з конкурентною заробітною платнею, щоб стримати відтік висококваліфікованих працівників та інтелекту з країни. Потрібно розвивати науку та новітні технології в Україні, щоб винахідники, вчені могли себе та свої проекти реалізовувати тут, а не в розвинених країнах світу.

Зважаючи на нестабільну ситуацію, дефіцит бюджету в Україні за останні роки, відтік грошової маси за кордон, недовіру до банківської системи, неспіврозмірність доходів і витрат населення, недосконалість організації роботи соціальних фондів (Пенсійний фонд та Фонд соціального страхування), результати аналізу інвестиційного потенціалу за обраною методикою будуть вкрай незадовільні, але реально відобразатимуть наявний інвестиційний потенціал та його реалізацію.

#### Список використаних джерел

1. *Карпатський регіон: актуальні проблеми та перспективи розвитку*: монографія: у 8 т. / наук. ред. В. С. Кравців. Т. 7. Інвестиційна привабливість Західного регіону України. Львів, 2011. 204 с.
2. Гамалій Д. Оцінка інвестиційної привабливості регіонів України. *Вісник НБУ*. 1998. № 12. С. 51-54.
3. Бланк И. А. *Инвестиционный менеджмент*: учебное пособие. Киев, 2001. 448 с.
4. Хмарська І. В. Проблеми формування та оцінювання інвестиційної привабливості регіонів України. *Регіональна економіка*. 2003. № 3. С. 138-146.
5. Слава С., Сегварі П., Моркунайте Р. *Інституційне забезпечення інвестиційно-інноваційного розвитку території: зарубіжний та український досвід*. К.: К. І. С., 2008. 112 с.
6. Цепелев О. А., Сериков С. Г. Методика оцінки інвестиційного потенціалу регіона по інституціональним секторам економіки. *Економічний аналіз: теорія і практика*. 2016. № 5(452). С. 124-134.
7. Доходи та витрати населення за регіонами України за 2010 рік. *Державна служба статистика України*: сайт. 2011. URL: [https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv\\_u/03/Arch\\_dv.htm](https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/03/Arch_dv.htm)
8. Доходи та витрати населення за регіонами України за 2012 рік. *Державна служба статистика України*: сайт. 2013. URL: [https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv\\_u/03/Arch\\_dv.htm](https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/03/Arch_dv.htm)
9. Доходи та витрати населення за регіонами України за 2014 рік. *Державна служба статистика України*: сайт. 2015. URL: [https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv\\_u/03/Arch\\_dv.htm](https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/03/Arch_dv.htm)
10. Доходи та витрати населення за регіонами України за 2016 рік. *Державна служба статистика України*: сайт. 2017. URL: [https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv\\_u/03/Arch\\_dv.htm](https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/03/Arch_dv.htm)
11. Доходи та витрати населення за регіонами України за 2017 рік. *Державна служба статистика України*: сайт. 2018. URL: [https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv\\_u/03/Arch\\_dv.htm](https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/03/Arch_dv.htm)
12. Загальні засади оцінки майна і майнових прав: Закон України від 12.07.2001 р. № 2658-III. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2658-14>
13. Інформація щодо розміщення ОВДП у 2019 році. *Національний банк України*: сайт. 2019. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=63639>

#### References

1. Kravtsiv, V. S. (Ed.) (2011). *Karpat's'kyu rehion: aktual'ni problemy ta perspektyvy rozvytku* [Carpathian region: actual problems and prospects of development]: 8 vols. Vol. 7. *Investytsiyna pryvablyvist' Zakhidnoho rehionu Ukrainy* [Investment attractiveness of the Western region of Ukraine]. Lviv: Institute of Regional Research of NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
2. Hamaliy, D. (1998). *Otsinka investytsiynoyi pryvablyvosti rehioniv Ukrainy* [Evaluation of investment attractiveness of Ukrainian regions]. *Visnyk NBU – Bulletin of the National Bank of Ukraine*, 12, 51-54. [in Ukrainian].
3. Blank, I. A. (2001). *Investitsionnyy menedzhment* [Investment management]: Manual. Kiev. [in Russian].

4. Khmarska, I. V. (2003). Problemy formuvannya ta otsynuyannya investytsiynoyi pryvablyvosti rehioniv Ukrainy [Problems of forming and evaluation of investment attractiveness of Ukrainian regions]. *Rehional'na ekonomika – Regional economy*, 3, 138-146. [in Ukrainian].
5. Slava, S., Sehvari, P., & Morkunaite, R. (2008). Instytutsiyne zabezpechennya investytsiyno-innovatsiynoho rozvytku terytoriyi: zarubizhnyy ta ukrayins'kyy dosvid [Institutional support of investment-innovative development of territories: foreign and Ukrainian experience]. Kyiv. [in Ukrainian].
6. Tsepelev, O. A., & Serikov, S. G. (2016). Metodika otsenki investitsionnogo potentsiala regiona po institutsional'nym sektoram ekonomiki [Methodology for assessing the investment potential of a region by institutional sectors of the economy]. *Ekonomicheskyy analiz: teoriya i praktika – Economic analysis: theory and practice*, 5, 124-134. [in Russian].
7. Dokhody ta vytraty naselennya za rehionamy Ukrainy za 2010 rik [Income and expenditures of population across Ukrainian regions in 2010] (2011). *State Statistical Service of Ukraine*: Website. Retrieved from [https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv\\_u/03/Arch\\_dv.htm](https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/03/Arch_dv.htm) [in Ukrainian].
8. Dokhody ta vytraty naselennya za rehionamy Ukrainy za 2012 rik [Income and expenditures of population across Ukrainian regions in 2012] (2013). *State Statistical Service of Ukraine*: Website. Retrieved from [https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv\\_u/03/Arch\\_dv.htm](https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/03/Arch_dv.htm) [in Ukrainian].
9. Dokhody ta vytraty naselennya za rehionamy Ukrainy za 2014 rik [Income and expenditures of population across Ukrainian regions in 2014] (2015). *State Statistical Service of Ukraine*: Website. Retrieved from [https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv\\_u/03/Arch\\_dv.htm](https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/03/Arch_dv.htm) [in Ukrainian].
10. Dokhody ta vytraty naselennya za rehionamy Ukrainy za 2016 rik [Income and expenditures of population across Ukrainian regions in 2016] (2017). *State Statistical Service of Ukraine*: Website. 2016. Retrieved from [https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv\\_u/03/Arch\\_dv.htm](https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/03/Arch_dv.htm) [in Ukrainian].
11. Dokhody ta vytraty naselennya za rehionamy Ukrainy za 2017 rik [Income and expenditures of population across Ukrainian regions in 2017] (2018). *State Statistical Service of Ukraine*: Website. 2017. Retrieved from [https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv\\_u/03/Arch\\_dv.htm](https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/03/Arch_dv.htm) [in Ukrainian].
12. Zahal'ni zasady otsinky mayna i maynovykh prav [General foundations of evaluation of assets and property rights] (2001). Law of Ukraine, adopted on 2001, Jul 12, 2658-III. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2658-14> [in Ukrainian].
13. Informatsiya shchodo rozmishchennya OVDPU 2019 rotsi [Information on placement of T-bills in 2019] (2019). *National Bank of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=63639> [in Ukrainian].

**Bandura T. I. Research of investment capacity of Carpathian region (in institutional sector of households).**

*The paper outlines the investment capacity of a region across its components. The methods to evaluate investment capacity of a region are analyzed. Special attention is paid to regions' rankings and estimation of the regions' business-climate. Domestic and foreign methods of investment capacity estimation are structured with division into the methods of expert estimation, methods based on statistical information, combined methods (experts-statistics). Methods of foreign scientists S. H. Syerikov and O. A. Tsepelyeva are examined. The methodics was tested across investment capacity of households of four oblasts in Carpathian region for 2010-2017 and the results are presented in the paper. The gap between the revenues and expenses of households across the oblasts of Carpathian region is presented graphically. The dynamics of households' financial assets growth in four oblasts is analyzed. Investment capacity of households across oblasts and their capacity to participate in investment projects is calculated. The paper reveals that households haven't been able to invest in the economy of the region for three recent years, because their expenditures exceed the profits. Possible reasons of current condition of households' investment capacity are outlined. Conclusions regarding the illegalization of income of substantial share of Carpathian region's population is made. The most relevant ways to receive illegal income used by Ukrainian population nowadays are explained. The fact that money supply from abroad and received illegal income form the shadow sector of Ukrainian economy is emphasized.*

*Keywords: region's investment capacity, rankings, statistical analysis, investment climate, business environment, experts' estimation, shadow economy, investment processes.*

*Бандура Тетяна Іванівна – аспірант сектору проблем транскордонного співробітництва ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», м. Львів (e-mail: tanyaband@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7183-8714>).*

*Bandura Tetyana Ivanivna – Postgraduate of the Sector of problems of transborder cooperation of the Dolishnyi Institute of Regional Research of NAS of Ukraine.*

Надійшло 21.07.2019 р.